

Syndrom CAN

Dagmar Vospálková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dagmar VOSPÁLKOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Syndrom CAN**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek záoblasti syndromu CAN.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATÉJČEK, Z. a kol. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. GRADA. 1995. ISBN 80-7169-192-5

ŠPECIÁNOVÁ, Š. Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Praha, Linde. 2003. ISBN 80-86131-44-0

VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K., HADJ-MOUSSOVÁ, Z. Sexuální zneužívání dětí. I. Díl. Praha. 1997. ISBN 80-7184-479-9

VANÍČKOVÁ, E. a kol. Sexuální násilí na dětech. Portál. 1999. ISBN 80-7178-286-6

WEISS, P. a kolektiv. Sexuální zneužívání, pachatelé a oběti. GRADA. 2000. ISBN 80-7169-795-8

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eliška Zajitzová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

15. února 2010

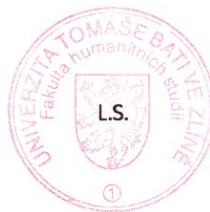
Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 15. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 7.5.2010

.....
Dagmar Kvalina

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

Abstrakt

Téma bakalářské práce je Syndrom CAN. Práce je členěna na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá vysvětlením pojmového aparátu v oblasti syndromu CAN, základním rozčleněním týrání, zneužívání a zanedbávání. Teoretická část je rozčleněna do čtyř kapitol, které popisují dítě z pohledu historie, pojem syndromu CAN, příčiny vzniku syndromu, formy a projevy syndromu, prevence a péče o dítě postižené syndromem CAN. Praktická část zpracovává informace o znalostech a informovanosti o syndromu CAN u dětí na 1. stupni ZŠ. Sociální šetření bylo provedeno dotazníkovou metodou, určenou pro žáky 1. stupně Základní školy ve Zdicích. Cílem kvantitativního šetření je odhalit stupeň informovanosti o jednotlivých formách a projevech syndromu CAN u dětí na prvním stupni základní školy.

Klíčová slova: dítě, deprivace, intervence, sexuální zneužívání, syndrom CAN, týrání, viktimizace

ABSTRACT

The syndrom CAN is the topic of this bachelor thesis. The thesis is divided into theoretical and practical sections. The theoretical section analyses /is concentrated in/ the explication of term apparatuses in the field of the CAN Syndrom, that is, it is divided basically into torture, abuse and negligence sections

The theoretical section comprises of four chapters, describing a child from the historical point view, the CAN syndrom term, its appearance causes, forms and performances, and its prevention and child care affected by the CAN syndrom.

In the practical section the information about the knowledge of the CAN Syndrom in children at basic schools has been worked out. The broad research of the social background has been made through a questionnaire for the Basic School in Zdice. The quantitative search aiming was to reveal the information degree on the CAN syndrom particular forms and performances in children at basic schools.

Keywords: child, deprivation, intervention, sexual abuse CAN syndrom, child abuse, victimization

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Elišce Zajitzové za odbornou konzultaci, pomoc, cenné podněty a připomínky, které mi poskytla během zpracování této bakalářské práce.

MOTTO

„Člověk dvacátého století je jako rybář nad prutem: sedí a pozoruje svůj splávek, zatímco na metr od něho se někdo topí.“

J. Dutourd

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 DÍTĚ Z POHLEDU HISTORIE.....	12
2 SYNDROM CAN.....	16
2.1 POJEM SYNDROMU TÝRANÉHO, ZNEUŽÍVANÉHO A ZANEDBÁVANÉHO DÍTĚTE	16
2.2 PŘÍČINY VZNIKU SYNDROMU.....	17
2.3 FORMY A PROJEVY SYNDROMU CAN.....	18
2.3.1 Týrání dětí.....	18
2.3.2 Zanedbávání dětí.....	19
2.3.3 Zneužívání dětí.....	20
2.4 SYNDROM CAN A LEGISLATIVA.....	24
3 PREVENCE SYNDROMU CAN.....	28
4 PÉČE O DÍTĚ POSTIŽENÉ SYNDROMEM CAN.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	34
5.1 ETAPY VÝZKUMU.....	34
5.2 CÍLE VÝZKUMU.....	35
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	35
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	35
5.5 METODY SBĚRU DAT.....	35
5.6 VÝZNAM VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	36
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	37
6.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	37
6.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	52
6.3 PROJEKT PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	54
ZÁVĚR.....	58
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	61
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	62
SEZNAM TABULEK.....	63
SEZNAM PŘÍLOH.....	64

ÚVOD

Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí je jeden z problémů, kterým se naše společnost začala intenzivněji zabývat v 19. století. Neznamená to, že by k týrání, zneužívání a zanedbávání dětí nedocházelo již dříve, ba naopak, je to fenomén starý jako lidstvo samo, ale vývojem společnosti a změnou názorů a postojů se v 19. století začal řešit dopad týrání, zneužívání a zanedbávání dětí v oblasti fyzické i psychické. Změna postojů a názorů společnosti na problematiku týrání, zneužívání a zanedbávání dětské populace má návaznost na vývoj vědy. S vývojem vědy a vyčleňováním nových samostatných vědních disciplín, ke kterým v průběhu 19. století došlo, se společnost začala více zajímat o vztahy ve společnosti, v rodině (sociologie), o výchovu a vzdělávání (pedagogika) a o psychické procesy, které u jedinců probíhají v průběhu celého života (psychologie). Osamostatněním těchto vědních disciplín došlo k prohloubení znalostí o člověku, rodině a celé společnosti. Jednotlivé vědní obory spolu začaly navzájem spolupracovat a předávat si získané informace a poznatky. Vznikly hraniční vědní disciplíny. S novými poznatky a informacemi si společnost začala uvědomovat, jak důležité je „zdravé“ formování jedince od nejtělejšího dětství a každý negativní zásah do vývoje narušuje osobnost člověka a může mít trvalé následky, které si postižený jedinec nese celý život.

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, protože je to téma aktuální, zajímavé a dotýká se celé společnosti. Výchova dítěte je proces, který by měl být důležitý nejen pro každého rodiče, ale je v zájmu celé společnosti, aby každé dítě mělo přiměřené podmínky pro svůj rozvoj. Způsob, jakým rodiče vychovávají své děti, respektive hodnoty, normy a vzory chování, které si děti odnášejí z primárních rodin, mají dopad na formování celé společnosti. Výchova nových generací závisí na mnoha různých podmínkách a faktorech, které výchovu dětí ovlivňují. Je v zájmu rodiny, komunity a celé společnosti, aby se každý jedinec „zdravě“ vyvíjel a byl pro společnost přínosem. Pokud dítě nevyrostá v harmonické rodině, kde nenalezne pocit bezpečí, pochopení, lásky a nenaučí se odpovědnosti, samostatnosti a správnému úsudku, kde nejsou naplněny jeho základní potřeby včetně potřeb citových, je velice pravděpodobné, že se takovýto jedinec nestane pro společnost přínosem, ale naopak zátěží v podobě např. alkoholiků, závislých jedinců, delikventů, jedinců páchajících trestnou činností od drobných krádeží až po páchání násilí na druhých. Tito lidé pak potřebují odbornou pomoc a léčení, které společnost zatěžuje nejen v oblasti ekonomické. Páchají trestnou činnost a násilí na druhých a tím se stávají pro společnost nebezpeční.

Dnešní společnost se zaměřuje na dítě, jeho výchovu, vzdělávání a práva mnohem více, než tomu bylo dříve. A i přesto, že již nežijeme v dobách, kdy nebyla dětskému životu přisuzována žádná důležitost, dochází i dnes k týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Je to jev, který se vyskytuje v každé společnosti bez ohledu na čas a místo. Nezáleží ani na tom, jestli je společnost demokratická, totalitní, vzdělaná, s náboženským přesvědčením nebo na zařazení v sociální skupině. Je třeba se problematikou týrání, zneužívání a zanedbávání dětí stále zabývat. Snažit se o předcházení vzniku, o pomoc postiženým dětem a potrestání viníků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DÍTĚ Z POHLEDU HISTORIE

Postavení dítěte ve společnosti je třeba brát ve spojitosti s podmínkami sociokulturními, ekonomickými a náboženskými. V minulosti bylo dítě považováno za bezprávní majetek, jehož život závisel na vůli rodičů. V odborné literatuře se uvádí, že v době, kdy byla ohrožena existence rodičů nebo starších dětí, bylo nejmladší dítě usmrcováno z důvodů přežití ostatních členů rodiny. K dalšímu usmrcování dětí docházelo na základě výběru pohlaví. Např. v Řecku byly usmrcovány vedle dětí postižených a neprospívajících především děvčátka, protože mužská populace byla brána jako nadřazené pohlaví, které je v případě potřeby schopno bránit rodinu a ve válkách jich větší počet padne, proto je nutná převaha mužské populace. Další případy usmrcování dětí vycházejí z pomsty nepříteli. Vybitím dětí nepřítele zaniká možnost zachování jeho rodu a do budoucna je odstraněna možná zpětná reakce pomsty. Z historie se dovídáme o usmrcování dětí jakožto obětí různých náboženských obřadů nebo z hanby či studu. V tomto případě je dítě usmrceno brzy po porodu, převážně vlastní matkou, která se tohoto činu dopustí ze strachu před společenským zavržením. Mezi další praktiky, které nevedou k usmrcení dětí, ale existují i v dnešní době, patří znetvoření dětí, ke kterému dochází při náboženských rituálech. Jde o fyzické poškození dítěte, např. vnějšího genitálu, deformace obličeje, končetin, jako součást iniciačních obřadů (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

Autoři Z. Matějček nebo J. Dunovský (1995), kteří se problematikou týraných dětí podrobně zabývají ve svých publikacích, uvádějí, že k prvním změnám postavení dítěte ve společnosti dochází v období antiky, kdy zákon z roku 374 pokládá zabití dítěte za vraždu. K dalšímu posunu dochází v období křesťanství, kdy se na dítě vztahuje příkázání „nezabiješ“. Křesťanství v tomto ohledu přineslo pozitivní změny v náhledu na zachování života dítěte. S tímto posunem bylo třeba řešit další otázky, které vyvstaly. Rodiče se neodvážili své dítě usmrtit, protože se obávali hněvu božího, ale z nejrůznějších důvodů se o dítě nemohli starat. Církev se tedy ujala iniciativy a při klášterech se zřizovaly útulky pro opuštěné děti. Dochází k posunu v péči o dítě. Církev je první instituce poskytující systematickou pomoc nejenom dětem, ale i ostatním potřebným (žebrákům, postiženým, invalidům, veteránům atd.).

V průběhu šestnáctého století dochází k proměně rodiny. Zlepšují se ekonomické poměry rodin, rodiče tráví s dětmi více času a důraz se klade i na disciplínu a vzdělávání. Sedmnácté století je spojeno s postavou Jana Amose Komenského, který požaduje výchovu pro všechny děti bez rozdílu pohlaví nebo postavení. Rozpracoval oblast výchovy a vzdělávání,

ze které vychovatelé a pedagogové čerpají dodnes. Škola by měla zajistit výchovu morální, náboženskou a pomoci dítěti získat určité vědomosti. V této vizi dítě nemělo celý den jen tvrdě pracovat (na polnostech), ale mělo usilovat o rozvoj vlastní osobnosti, který mu docházka do školy mohla zajistit. V osmnáctém století je tato myšlenka podpořena Marií Terezií, která zavedla povinnou školní docházku pro každé dítě.

V 18. století velcí myslitelé doby ovlivňují svými díly a myšlenkami názory na dítě, přístup rodiny a společnosti k dítěti. Mezi nejvýznamnější patří J.J. Rousseau se svým dílem „Emil, čili o výchově“, kde zdůrazňuje nutnost správné výchovy, disciplíny a vzdělání. Mezi významné vladaře, kteří se podíleli na pomoci opuštěným a nešťastným dětem přes sociální zdravotní péči, se řadí Josef II, který zakládal síť ústavních zařízení pro potřebné. Patřil mezi ně nalezinec založený ve Vídni, který byl určen i dětem nemanželským. Stejný ústav byl založen s odstupem pěti let v Praze a později přejmenován na Zemský ústav pro péči o dítě. Jsou to první vlaštovky, které nesou příslib lepších časů.

19. století je v tomto směru pojmuto jako boj proti dětské práci, která se v té době velice rozmáhá díky industrializaci. Výsledkem je vydání zákona, který zakazuje práci dětí pod zemí a postupně se přidávají i časová omezení práce dětí, bere se v potaz i věk dítěte. Na konci století je práce dětí do 15 let zakázána. 19. století tedy zaznamenává veliké změny v přístupu k dítěti. Formuje se oblast sociální a právní. Díky rozvoji medicínských oborů vzniká nový vědní obor pedologie, nauka o dítěti, která se zaměřuje na dětství ve všech jeho fázích, ve zdraví, postižení a nemoci. Vzhledem k sociálním i ekonomickým podmínkám a celkové situaci, která panuje na konci 19. století, nejsou dosud zabezpečena všechna lidská a občanská práva dítěte. Podmínky pro jejich rozvoj přináší až 20. století. Jestliže je 19. století považováno za století, které je zaměřeno na dítě a dětství, pak 20. století je považováno za „století dítěte“. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995)

Počátkem 20. století je vývoj v oblasti práv dětí přerušen v důsledku světové války. Po válce začínají ve větším počtu vznikat dobrovolnické organizace a ústavy, které se zaměřují na ochranu dětí a matek, osiřelých dětí. Pomoc a péče rodinám a dětem přechází od nahodilé pomoci k pomoci organizované a systematické. Vznikají sítě sociálních služeb a odborné poradny. Ve 20. století jsou přijaty tři významné mezinárodní dohody o právech dítěte: Ženevská deklarace lidských práv, Charta práv dítěte a Úmluva o právech dítěte (Convention on the Rights of the Child). Poslední jmenovaná dohoda byla přijata 20. listopadu 1989 v New Yorku. Úmluva o právech dítěte je mezinárodní konvence stanovující občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Dodržování úmluvy, přijaté Valným

shromážděním OSN 20. listopadu 1989, kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN. Ratifikovalo ji 193 států. Státy, které úmluvu podepsaly, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti a zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho. Podepsáním úmluv se otvírá prostor pro řešení problému ochrany dětí, které jsou týrané, zneužívané a zanedbávané.

Tato problematika je v rámci úmluvy řešena: (sdělení MZV č. 104/1991 Sb., o přijetí úmluvy o právech dítěte)

- v části I článkem 19, kde je psáno:

„1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli osob starajících se o dítě.“

2. „Tato ochranná opatření zahrnují podle potřeby účinné postupy k vytvoření sociálních programů zaměřených na poskytnutí nezbytné podpory dítěti a těm, jimž bylo svěřeno, jakož i jiné formy prevence. Pro účely zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a následné sledování výše uvedených případů špatného zacházení s dětmi zahrnují rovněž podle potřeby postupy pro zásahy soudních orgánů.“

- v části I článkem 34, kde je psáno:

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání, k zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná mezinárodní opatření k zabránění:

a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti,

b) využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování,

c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování.“

- v části I článkem 39, kde je psáno:

„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy

zanedbání, využívání za účelem finančního obohacení nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu. Zotavení a reintegrace se uskutečňují v místě a prostředí podporujícím zdraví, sebeúctu a důstojnost dítěte.“

2 SYNDROM CAN

V této části bakalářské práce se věnuji vysvětlení pojmu syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, příčinám vzniku, formách, projevech a legislativě.

2.1 Pojem Syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

„Za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte považujeme: jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.“ (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995, s. 24).

V roce 1991, kdy se konala v Praze III. Evropská konference pro prevenci týrání dětí, byl tento jev popsán. Výsledný efekt z této konference vedl k definování pojmu Zdravotní komisi Rady Evropy následovně: (in Špeciánová, 2003, s. 20).

„Syndrom zanedbávaného a zneužívaného dítěte: jde o jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel nebo jiná osoba) na dítěti a jejichž následkem dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte.

Tělesné týrání: jde o tělesné ublížení dítěti anebo jeho nezabránění, popřípadě nebránění utrpení dítěti, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.

Sexuální zneužívání: jde o nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá.“

Z výše uvedeného vyplývá, že Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je jakákoliv činnost ať už vědomá či nevědomá ze strany rodičů, vychovatelů nebo dalších osob, které přijdou s dítětem do styku, která poškozuje dítě v oblasti tělesné nebo psychické a tím narušuje jeho harmonický vývoj nebo způsobuje smrt dítěte.

2.2 Příčiny vzniku syndromu

Důležitým faktorem při hledání příčiny vzniku syndromu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte je důvod, který vede jedince k týrání, zanedbávání nebo zneužívání dětí. Co je vede k tomu, že dokáží „vztáhnout ruku“ na malé bezbranné dítě? Nebo je psychicky trýznit a proč nedokáží nebo nechtějí uspokojit jeho základní dětské potřeby?

Hledáme-li odpověď na výše položené otázky, musíme brát v úvahu i další okolnosti, které se na výskytu syndromu podílejí. To znamená zaměřit se nejen na osobu pachatele, ale i na situace, které vedou ke vzniku syndromu a také na osobnost dítěte, které je týrané, zneužívané či zanedbávané.

Vznikají tedy tři rizikové faktory, které se podílejí na vzniku Syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Dle Dunovského (1995) jsou jimi:

- rizikovní dospělí
- rizikové děti
- rizikové situace

Rizikovní dospělí

Rizikovní dospělí jsou jedinci, kteří jsou více náchylní dětem ublížit. Obecně lze říci, že jde o skupinu lidí, kteří sami mají fyzické nebo psychické obtíže či postižení a dítě se pro ně stává ventilem, přes který řeší své problémy. Jsou to například tělesně postižení jedinci, lidé duševně nemocní, jedinci závislí na návykových látkách, lidé žijící v hmotné nouzi, jedinci se sklonem k agresi, sexuální devianti, nebo lidé bojující s dlouhodobější stresovou situací. Rizikovní dospělí se dají vysledovat v celé společnosti bez ohledu na intelekt, vzdělání, náboženské přesvědčení, rasu nebo příslušnost k určité skupině.

Rizikové děti

Mezi rizikové děti můžeme řadit děti, jejichž výchova a vzdělávání je náročnější a nebo vyžaduje zvláštní přístup ze strany dospělých. Například děti, které jsou fyzicky či psychicky postižené, dlouhodobě nemocné, hyperaktivní, ale patří sem i děti, které mají problémy s chováním, děti které nenaplňují očekávání svých rodičů nebo vychovatelů (dětí nešikovné, nehezké, neaktivní, pomalé). Rodiče nebo vychovatelé takových dětí se mohou dostat do psychického stresu, kterému se snaží bránit. U „rizikových dospělých“ je nejčastější formou obrany agrese, která je směřována proti původci.

Rizikové situace

Rizikové situace se stávají spouštěčem Syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Jsou to situace, které navozují jak rizikovní dospělí tak rizikové děti, ale samozřejmě svůj díl na utváření rizikových situací nese i společnost. Do nejčastějších rizikových situací můžeme zařadit dlouhodobou nezaměstnanost, fyzické či psychické onemocnění, různé druhy závislostí a také rozvod, který vyvolává agresi, stres a frustraci. Samozřejmě existuje mnoho dalších rizikových situací. Každý člověk je jedinečný, má různé názory a hodnoty, které ve spojení s temperamentem a charakterem vytvářejí rozdílné rizikové situace u každého z nás.

2.3 Formy a projevy syndromu CAN

Jak již bylo zmíněno Syndrom CAN zahrnuje (Weiss a kol., 2000):

- týrání dětí
- zneužívání dětí
- zanedbávání dětí

2.3.1 Týrání dětí

Fyzické týrání

Týrání dětí stojí u počátku vzniku Syndromu CAN. Nejdříve společnost řešila pouze fyzické týrání, které bylo zjevné a následky byly viditelné. S postupem času, s novými informacemi a poznatky, se rozdělilo fyzické týrání na aktivní a pasivní.

Potřeba dělení fyzického násilí na aktivní a pasivní vyplynula z případů, kdy dítě na sobě nemělo známky fyzického násilí, které vznikají v důsledku bití, nebo jiného tělesného trestání, ale projevovaly se u něj známky zanedbání péče, nespokojování základních potřeb dítěte, úmyslného i neúmyslného neposkytování péče. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995)

Psychické týrání

Dopad psychického týrání začali odborníci řešit později, protože tato forma násilí je těžko rozpoznatelná a není viditelná jako projevy násilí fyzického. Stejně jako násilí fyzické i násilí psychické je rozděleno na aktivní a pasivní. Nejčastější formou aktivního týrání je ponižování, nadávky, emoční vydírání a zesměšňování. Do pasivních forem psychického

násilí se řadí nezáměr o dítě, nedostatek péče a lásky od nejbližších, nebo jsou naopak na dítě kladeny vysoké nároky, které dítě není schopno realizovat. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995)

Münchhausenův syndrom v zastoupení

Zvláštní formu týrání představuje Münchhausenův syndrom v zastoupení. Jedná se o syndrom, kdy pacient předstírá různé tělesné obtíže a podrobuje se nejrůznějším vyšetřením, popřípadě i operacím. Ve vztahu k dětem se jedná o rodinného příslušníka, nejčastěji matku, který dítěti navozuje nebo zkresluje obtíže, aby mohlo podstupovat opakovaná lékařská vyšetření nebo operační výkony (Špeciánová, 2003).

Poškozování

Další formu týrání představuje poškozování (systémové týrání) neboli sekundární viktimizace. Jde o různá opatření, která mají vést k objasnění a vyřešení situace oběti a jsou prováděna v její prospěch, ale jejich způsob a intenzita vedou k druhotnému ublížení oběti, nebo-li sekundární viktimizaci. Patří sem například způsob vedení výslechu a jeho opakování, odebrání dítěte z rodiny a umístění v ústavu, častá vyšetření lékařem.

Organizované týrání

Organizované týrání je nejčastěji spojováno s náboženskými rituály sekt, náboženských skupin a společenství.

2.3.2 Zanedbávání dětí

Každé dítě má právo na vlastní rozvoj po stránce tělesné i duševní. Pokud je dítěti tento rozvoj znemožněn, ať už ze strany rodičů nebo osob, kterým bylo dítě svěřeno do péče, mluvíme o zanedbávání dítěte. Do zanedbávání, které se odráží na těle, neboli tělesné zanedbávání, zahrnující nedostatek stravy, nevyhovující hygiena, nedostatečné nebo nepřiměřené zajištění oblečení, přístřeší, nezajištění školní docházky, neopodstatněné absence či zanedbání výchovy, to vše zahrnujeme pod pojem zanedbávání. Vedle zanedbávání tělesného může být dítě zanedbáváno i po stránce emoční. Tento druh zanedbávání je označován jako psychická deprivace. Jedná se o nedostatek podnětů, zanedbávání duševní i citové. Mezi základní faktory, které ovlivňují zanedbávání dětí, patří vnější a vnitřní činitele. Nejčastěji k zanedbávání dochází v dysfunkčních a afunkčních rodinách (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995).

Oběťmi zanedbávání nemusejí být nutně pouze děti. Tato problematika se vztahuje i na jedince, kteří procházejí obdobím stáří a potřebují pomoc druhých, nebo na dospělé jedince, kteří jsou tělesně či psychicky postižení, a tudíž jsou závislí na pomoci ostatních.

2.3.3 Zneužívání dětí

Zneužívání dítěte zahrnuje všechny případy, kdy je dítě využíváno jiným člověkem k vlastnímu prospěchu z pozice intelektuální převahy, společenského postavení nebo fyzické síly.

Zneužívání dětí k práci

V minulosti docházelo ve veliké míře k zneužívání dětí na práci, která byla nepřiměřená jejich věku a fyzickým možnostem. Tento fenomén se rozšířil hlavně v průběhu průmyslové revoluce. Statistiky dokazují, že k zneužívání dětí k práci dochází i v dnešní době. Nejvíce se zneužívání dětí k práci vyskytuje v zemích třetího světa, Africe, Asii, Thajsku, kde jsou děti využívány jako pracovní síly na nejrůznějších plantážích. Odrazem těchto praktik jsou pak fyzické, zdravotní a v neposlední řadě i psychické následky, kterým je dítě vystaveno.

Sexuální zneužívání

Současná vyspělá společnost obrací svoji pozornost na sexuální zneužívání dětí označované jako CSA – Child Sexual Abuse. Náhled na sexuální zneužívání dětí je z pohledu různých kultur rozdílný.

Zdravotní komise Rady Evropy definovala roku 1992 sexuální zneužívání dítěte jako nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kdo se s dítětem dostal do styku. (Vaníčková, E., 1997, s.12)

Z hlediska právní úpravy je důležitý také věk oběti. V různých zemích je věková hranice pro přípustnost pohlavního styku rozdílná. Nejčastěji se pohybuje v rozmezí 12 – 18 let. V tomto smyslu uvádí Weiss svou definici sexuálního zneužívání:

„Za sexuální zneužívání je považován pohlavní kontakt mezi dospělou osobou a nedospělým jedincem, přičemž se zákonem určená hranice přípustnosti pohlavního styku pohybuje v různých zemích obvykle mezi 13. a 18. rokem věku. Pojem zneužití přitom může označovat jak různé formy koitálního styku (vaginální, anální, interfemorální), tak i aktivní a pasivní orogenitální aktivity, masturbaci či osahávání jiných částí těla oběti, to vše za úče-

lem dosažení sexuálního vzrušení a eventuelně uspokojení pachatele.“ (Weiss a kol., 2000)

Formy sexuálního zneužití:

Bezdotykové zneužívání

Mezi formy bezdotykového sexuálního zneužívání patří voyeurismus. Pachatel je v tomto případě pozorovatel, který dochází k uspokojení pozorováním jiných osob při sexuálním styku, nebo pozorováním osob nahých či svlékajících se. Voyaer může také na svou oběti vyvíjet nátlak a donutit ji k svléknutí, masturbaci nebo sexuálnímu styku se zvířetem. Další formou bezdotykového sexuálního zneužívání patří exhibicionismus. Jedná se o úchylku, kdy pachatel dosahuje uspokojení obnažením svého těla respektive genitálií jiné osobě. Třetí formou bezdotykového zneužívání je verbální zneužívání. Jedná se o používání obscénních výrazů a popisování sexuálních aktivit, kterými pachatel dochází k uspokojení. Nejčastější formou verbálního zneužívání jsou anonymní telefonní hovory (Vaničková, 1999).

Dotykové zneužívání

„Mezi dotykové formy sexuálního zneužívání patří pohlavní styk vaginální, anální, orální, ale také intrafemurální pohlavní styk (styk mezi stehna), dotýkání se erotogenních zón dětského těla, pronikání prstem, jazykem nebo předměty do vaginy nebo anusu, laskání prsou a genitálií.“(Vaničková, 1999, s.39)

Patří sem osahávání genitálií, prsou a stehem. Další formou dotykového zneužívání je masturbace. Jedná se o dráždění genitálií. Masturbaci může vykonávat jak pachatel na dítěti, tak dítě na pachateli, nebo může docházet k vzájemnému dráždění. Děti jsou často zneužívány k orálním sexuálním aktivitám. Nejčastěji jde o olizování a dráždění genitálií dítěte, nebo je dítě nuceno olizovat a dráždit intimní místa pachatele či jiné osoby. Mezi brutální dotykové zneužití dítěte se řadí tzv. penetrace neboli znásilnění. Při tomto druhu dotykového zneužívání může dojít k poranění dítěte, nebo ke smrti dítěte. Penetrace může být vaginální nebo anální a prováděna může být jak penisem, tak prsty nebo předmětem. K nejhorším a také k největším fyzickým poškozením dochází při sadomasochistických aktivitách. Pachatel je uspokojen pouze při bití, svazování nebo mučení dítěte. Méně častý je výskyt sexuálních aktivit spojených se zvířaty. Tato forma dotykového zneužívání je spojena především s komerčním sexuálním zneužíváním.(Vaničková, 1997)

Statistiky ukazují, že pachateli sexuálního zneužívání dětí jsou převážně osoby, které žijí s dítětem v rodinném kruhu, nebo přicházejí s dítětem do častého kontaktu. Jsou to pře-

devším vlastní či nevlastní otec, bratr, strýc, dědeček nebo starší přátelé a vychovatelé. V těchto případech dochází k opakovanému sexuálnímu zneužívání a zastrašování dítěte, aby nebyl pachatel odhalen.

Komerční sexuální zneužívání

Komerční sexuální zneužívání dětí definoval Stockolmský kongres v roce 1996 jako použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturáliích mezi dítětem a zákazníkem nebo dítětem a prostředníkem, agentem a jinými, kdo na obchodu s dětmi za tímto účelem vydělávají.

Komerční sexuální zneužívání se objevuje ve třech formách (dle Vaníčkové, 2004):

- obchodování s dětmi
- dětská prostituce
- dětská pornografie

„Mezi nejvýznamnější rizikový faktor patří chudoba a osobní zkušenost se sexuálním zneužitím v dětství.“ (VANÍČKOVÁ, E., 2004. s.3)

Na vzniku komerčního sexuálního zneužívání se podílejí i prostředky masové komunikace, a to především internet. V současné době je internet rychlým zdrojem a přenašečem informací.

Následky komerčního sexuálního zneužívání závisejí na věku dítěte, délce zneužívání, okolnostech, za kterých k zneužívání došlo, na vztahu k pachateli a v neposlední řadě také na zacházení s dítětem po odhalení zneužívání. Následky sexuálního zneužívání se prolínají v oblasti tělesné, psychické, emocionální, ale i v oblasti sociální. Důležité je poskytnout dlouhodobou terapii a reintegraci nejen zneužívanému dítěti, ale i jeho rodině.

Následky zneužívání

Přímým a tedy primárním následkem sexuálního zneužívání je fyzické poškození dítěte. Sekundárním následkem jsou změny osobnosti, vývoje psychického a emocionálního. Dlouhodobé následky se mohou projevovat až v dospělosti. Nejčastěji se projevují sexuální dysfunkcí především zvýšenou sexuální aktivitou nebo naopak útlumem. Mohou se dostavit deprese, myšlenky a pokusy o sebezabití, nebo se jako následek projevují nejrůznější závislosti (především drogové a alkoholové).

Syndrom přizpůsobení se zneužití

K syndromu přizpůsobení se zneužití dochází při odhalení sexuálního zneužívání, kdy je na dítě vyvíjen psychický nátlak ze strany rodiny. Nedůvěra při výslechu dítěte, vystavení druhotnému zneužívání a zraňování dítěte, tzv. sekundární viktimizace, to vše jsou aspekty, které vedou k následnému odvolání výpovědi.

C. R. Summit (1983) tento jev nazval syndrom dětského přizpůsobení pohlavnímu zneužití a popsal pět stupňů:

1. utajování

Dítě je ze strany pachatele vystavováno psychickému tlaku, který může mít podobu vyhrožování nebo vydírání.

2. bezmocnost

Čím větší je citová, sociální a hmotná vazba na pachatele, tím větší bezmocnosti dítě propadá.

3. svedení a přizpůsobení

Dítěti, které je sexuálně zneužíváno, pod tlakem okolností, neznalosti a nepochopení situace nezbyvá, než se sexuálnímu zneužívání podřídí a obviní samo sebe, aby se s danou situací dokázalo vyrovnat.

4. opožděné, konfliktní a nespravedlivé odhalení

Dítě si tajemství uchovává dlouho pro sebe a danou skutečnost ohlásí až opožděně. Například v případě, že již nedokáže zvládnout trauma, nebo získá podporu k výpovědi. V mnoha případech dítě odhalí své tajemství až když zjistí, že je sexuálně zneužíván i další sourozenec.

5. odvolání výpovědi

Často dochází k odvolání výpovědi dítěte. Dítě se tak snaží chránit rodinu, zabránit jejímu rozpadu, nebo se obává opakovaných výslechů a nedůvěry při výpovědi.

Diagnostika

Následky sexuálního zneužívání jsou závislé především na věku oběti, délce doby zneužívání a osobě pachatele. Pro stanovení diagnózy je důležitá znalost zdravotní a rodinné anamnézy. Při zdravotní anamnéze jsou důležité informace o průběhu těhotenství, porodu, psychomotorickém vývoji dítěte a závažných nemocích a operacích. Rodinná anamnéza je

zaměřena na choroby v rodině a okolnosti úmrtí rodinných příslušníků, ale vychází i z informací o možných tendencích nebo přímo probíhající závislosti na návykových látkách.

Dítě prochází vyšetřením pediatra, psychologa a gynekologa. Pediatr se zaměřuje na zjištění poranění, vyšetření na pohlavně přenosné nemoci v případě sexuálního zneužití. Gynekolog provádí vyšetření genitálu a konečníku. Psycholog zjišťuje, co se vlastně dítěti stalo. Vede s ním rozhovor, který je nahráván na videozáznam. Při vyšetření se používají také metody demonstrace s anatomickými panenkami tzv. Jája a Pája. Tímto způsobem lze určit diagnózu i u dětí, které jsou například mentálně retardované, mají vadu řeči, omezený slovník, nebo tímto způsobem pouze potřebují překonat svůj strach a stud. Další metodou, která přispívá k diagnostice je kresba rodiny, kde se projeví city a vztahy v rodině. (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995)

2.4 Syndrom CAN a legislativa

Osoby vystavující dítě vědomě či nevědomě vlivům, které negativně působí na jejich vývoj se v rámci práva dopouštějí trestného činu, nebo hned několika trestných činů najednou. V oblasti zákonodárných opatření bylo řešeno týrání, zneužívání a zanedbávání Zákonem č. 140/1061 Sb., trestního zákona ve znění pozdějších předpisů. V novele zákona č. 40/1961 Sb., trestního zákoníku, která je účinná od 1. ledna 2010 je zahrnuto týrání, zneužívání a zanedbávání v části druhé tohoto zákona nazvané Zvláštní předpisy. Zmínila bych několik následujících paragrafů, které se dotýkají problematiky syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte:

Hlava I: Trestné činy proti životu a zdraví

§140 a §141

Popisuje výši odnětí svobody při úmyslném (vražda) a neúmyslné (zabití) usmrcení jiné osoby nebo více osob. §143 stanovuje výši odnětí svobody při usmrcení z nedbalosti.

§145 – §148

Zabývá se stanovením výše odnětí svobody v souvislosti s ublížením na zdraví, a to i ublížením na zdraví spojené s nedbalostí. Další paragrafy se dělí v souvislosti s ublížením a těžkým ublížením.

§149 „Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení“

Postihuje osoby, které se takového činu dopustí v souvislosti s výkonem pravomocí jim svěřených ze strany veřejné moci.

Hlava II: Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Zahrnuje §168 obchodování s lidmi, §169 Svěření dítěte do moci jiného a §170 a §171 Zbavení a omezování osobní svobody.

Hlava III: Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

§185 Znásilnění

Tento paragraf umožňuje uvěznění pachatele od 2 let do 16 let odnětí svobody v návaznosti na věk oběti a stupeň jeho újmy.

§186 Sexuální nátlak

tento paragraf umožňuje uvěznění pachatele, který násilím, nebo pod pohrůzkou donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování, od 1 roku do 16 let odnětí svobody v návaznosti na věk oběti a stupeň jeho újmy.

§187 Pohlavní zneužití

(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším čtrnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším čtrnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

§189 Kuplířství

(1) Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

§193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let v návaznosti na věk oběti a stupeň jeho újmy.

Hlava IV: Trestné činy proti rodině a dětem

§198 Týrání svěřené osoby

(1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až dvanáct let v závislosti na způsobu a délce týrání, stupni újmy a věku oběti.

§199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až dvanáct let v závislosti na stupni újmy, počtu týraných osob a době, po kterou k týrání dochází.

§200 Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou

(1) Kdo dítě nebo osobu stíženou duševní poruchou odejme z opatrování toho, kdo má podle jiného právního předpisu nebo podle úředního rozhodnutí povinnost o ně pečovat, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.

§201 Ohrožování výchovy dítěte

(1) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,
- c) umožní mu opatrovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo

závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

§202 Svádění k pohlavnímu styku

(1) Kdo nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti nebo jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplatu, výhodu nebo prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším čtrnácti let,
- b) spáchá-li takový čin ze zavrženíhodné pohnutky,

c) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu, nebo

d) spáchá-li takový čin opětovně.

§203 Beztrestnost dítěte

Dítě, které žádá nebo přijme za pohlavní styk s ním, své pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplatu nebo jinou výhodu či prospěch, není pro takový čin trestné, a to ani podle ustanovení o návodci nebo pomocníkovi.

3 PREVENCE SYNDROMU CAN

Definice Světové zdravotnické organizace uvádí, že prevence znamená počínat si tak, aby nedocházelo k neblahému jevu. Je to tedy snaha předcházet jeho vzniku, potlačit jej v zárodku, nedat mu příležitost, aby se mohl projevit a rozvinout.

Možnosti prevence syndromu CAN (dle Kolektiv autorů, 2007)

- primární
- sekundární
- terciární

Primární prevence

Primární prevencí rozumíme působení na širokou veřejnost, rodiče, vychovatele a odborné pracovníky (lékaře, psychology, veřejné činitele, soudce, sociální pracovníky atd.).

„Prevence primární je podle definice Světové zdravotnické organizace strategie, která vede předcházení neblahého společenského jevu takovým způsobem, že neblahý jev je potlačen přímo v zárodku, neblahý jev nemá žádné podmínky pro svůj vznik.“ (Weiss a kol., 2000, s.42)

Prostředkem primární prevence je především osvěta. Osvěta je předávána široké veřejnosti prostřednictvím nejrůznějších institucí, které s dětmi nebo pro blaho a rozvoj dětí pracují. Mezi nejdůležitější patří zákonodárci, kteří vytvářejí zákony, vyhlášky a pokyny chránící zájmy dětí. Neméně důležité jsou i další instituce podporující blaho, rozvoj a práva dětí například školství, nevládní organizace nebo sdělovací prostředky.

Podstatnou úlohu při předcházení syndromu CAN sehrává rodina. Postavení rodiny ve společnosti, zajištění pocitu bezpečí a jistoty ze strany státu, zajištění pocitu bezpečí, jistoty, zázemí, projevy lásky a porozumění ze strany rodičů, plánované rodičovství, způsob výchovy dětí atd., to vše jsou faktory, které sehrávají důležitou úlohu v primární prevenci.

Prevence na školách by měla probíhat hlavně prostřednictvím sexuální výchovy, která je zahrnuta v Rámcovém vzdělávacím programu a dále ve školním vzdělávacím programu. Důležité je u dětí podporovat odpovědnost, předat dětem informace o právech, která jim ze zákona vyplývají, učit je rodičovským kompetencím, upozornit na rizikové situace a naučit je jak na ně reagovat. Prevence na školách je zajišťována samotnými pedagogy, ale i metodiky prevence a centry prevence.

Metodici prevence jsou zaměřeni na primární prevenci sociálně patologických jevů na školách. Náplní práce metodiků prevence je koordinace přípravy Minimálního preventivního programu a jeho zavádění a inovace ve škole nebo školském zařízení. Podílí se také na jeho realizaci a vyhodnocují jeho účinnost. Poskytují odborné informace z oblasti prevence. Metodicky a odborně vedou učitele, navrhují odborné a metodické materiály, spolupracují s dalšími zařízeními (např. krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dětí a mládeže). Metodici prevence si vytvořili Českou Asociaci školních metodiků prevence, která sdružuje metodiky prevence, pomáhá a chrání zájmy školních metodiků a napomáhá jejich činnosti a dosažení cílů.

Centra prevence nabízí programy primární prevence podle zaměření na různé oblasti primární prevence. Programy prevence se snaží předcházet u dětí a mládeže rizikovému chování, např. závislosti, šikanování, záškoláctví, sexuálně rizikovému chování, a to formou vícehodinových programů, kterých se zúčastňují kolektivy ze škol. Cílem těchto programů je především posilování zdravého sebevědomí a zodpovědnosti, upevňování a posilování pozitivních hodnot a postojů, kvalitní a rozvíjející se komunikace a tolerance. Každý program primární prevence je zaměřen na určitou cílovou skupinu, má stanovený konkrétní cíl programu, metody práce a popis programu. Příkladem centra primární prevence jsou: Ponorka- centrum prevence se sídlem ve Žďáru nad Sázavou, Prev-centrum se sídlem v Praze, o.s. Prostor, Klub Zámek Třebíč - centrum prevence aj.

V primární prevenci je také potřebná osvěta pro pedagogy a vychovatele. Ti se prostřednictvím školení a seminářů seznamují, jak při práci s dětmi rozeznávat a předcházet syndromu CAN, jaké možnosti v rámci prevence mají a jakým způsobem lze předat potřebné znalosti a informace dětem.

Pro další odborníky, kteří s dětmi přicházejí do styku, jsou důležité i informace získané z nejrůznějších výzkumů, průzkumů a studií zaměřených na problematiku syndromu CAN.

Sekundární prevence

Sekundární prevence je zaměřena na vytipování rizikových skupin dětí, dospělých, ale i rizikových životních situací. Jejím úkolem je cílené působení na tyto skupiny lidí a situace, takovým způsobem, aby se riziko vzniku syndromu CAN snížilo na minimum.(Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995)

Terciární prevence

„Terciární prevencí rozumíme takové chování lékaře, pedagoga, psychologa, vychovatele, rodiče apod., které zamezí opakování násilí vůči dítěti či jeho minimalizování. Jde o to, aby zneužitě dítě nebylo dále poškozováno a aby poškození, jež dítě utrpělo, bylo minimalizováno.“ (Weiss a kol., 2000, s. 43)

Terciární prevence napomáhá při terapiích a rehabilitaci zvládnout všem poškozeným a zainteresovaným rodinným členům návrat k normě a vyloučení všech faktorů, které se na vzniku syndromu podílejí.

4 PÉČE O DÍTĚ POSTIŽENÉ SYNDROMEM CAN

Léčba a péče o dítě postižené syndromem CAN musí být komplexní, interdisciplinární a v neposlední řadě koordinovaná. Důležité je stanovení krátkodobých i dlouhodobých cílů. Průběh léčby a terapie je zaznamenáván, hodnocen a podle potřeb upravován nebo zcela měněn. Nejdříve jsou léčeny akutní tělesné příznaky v případě, že je dítě ohroženo na životě. V oblasti psychické a sociální újmy je důležitá rychlá a správná krizová intervence, diagnostika a následně zvolená terapie. Ze strany odborníků je vyžadována vedle profesionality i citová pomoc a podpora.

Dalším úkolem odborníků je zabývat se šetřením všech okolností, které s násilím souvisejí. Zahrnuje šetření v rodině, ve škole, u lékařů. Poté se stanoví definitivní diagnóza a určí se plán komplexní terapie, nejčastěji ve spolupráci s Orgánem péče o rodinu a děti. Po této fázi dochází k dlouhodobému sledování dítěte a celé jeho rodiny. Jde o sledování více odborníky od pedagogů, sociálních pracovníků až po specializované lékaře, kterými mohou být gynekologové, psychiatři nebo psychologové, působící prostřednictvím psychoterapie a rodinné terapie.

V rámci sociální práce je dětským klientům a jejich rodinám nabízena pomoc terénní, ambulantní nebo ústavní. U terénní pomoci je nejvíce využívána tzv. Horká linka neboli pomoc telefonní a také návštěvy a šetření v rodinách, v přirozeném prostředí dítěte. Na terénní práci navazuje péče ambulantní, kdy dítě s rodinou dochází do zařízení poskytující služby. Další formou poskytování pomoci zneužívaným dětem a jejich rodinám je ústavní péče, např. Domov pro matku a dítě. Ústavní zařízení poskytují diagnostické, terapeutické nebo azylové pobyty krátkodobé či dlouhodobé. V rámci celého procesu dochází ke kooperaci státních a nestátních zařízení, která poskytují sociální pomoc a podporu celé postižené rodině.

Jedna z nejvýznamnějších institucí poskytujících pomoc dětem je Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). Sociálně-právní ochranu zajišťují orgány sociálně-právní ochrany, kterými jsou Kraje (krajské úřady), obce (obecní úřady), MPSV, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a zajišťují ji také pověřené právnické a fyzické osoby. Činnost orgánu sociálně právní ochrany dětí je upravena zákonem č. 359/99 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Zákon stanovuje, kdo a za jakých podmínek sociálně právní ochranu poskytuje. Sociálně-právní ochranu dětí vymezuje v §1 jako:

- ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,

- ochranu oprávněných zájmů dítěte včetně ochrany jeho jmění a
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

Úkoly, které SPOD řeší, jsou například: dohlížení na problémové rodiny, sanace rodin, zprostředkovávání osvojení dětí, pomoc v řešení některých rodinných situací týkajících se dětí, pokud není nutné rozhodnutí soudu apod. Tento orgán může i sám podávat návrhy na soudní rozhodnutí ve věcech nezletilých dětí, např. návrh na nařízení ústavní výchovy dítěte. Pomoc v rámci SPOD je poskytována v zařízeních sociálně právní ochrany. Jsou jimi:

- zařízení odborného poradenství pro péči o děti,
- zařízení sociálně výchovné činnosti,
- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,
- výchovně rekreační tábory pro děti,
- zařízení pro výkon pěstounské péče.

SPOD má také ze zákona povinnost vést spisovou dokumentaci a evidenci dětí, kterým byla sociálně právní ochrana poskytnuta.

Vedle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí je neméně důležitý zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Zákon jmenuje zařízení, která se na výkonu ústavní výchovy podílejí. Jsou to:

- diagnostický ústav
- dětský domov
- dětský domov se školou
- výchovný ústav

Zařízení poskytují péči jinak poskytovanou rodiči nebo jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, dětem s nařízenou ústavní výchovou, nebo uloženou ochrannou výchovou. Každé z uvedených zařízení má podle zákona svoje specifika pro přijetí dítěte a úkoly, které má v rámci své působnosti plnit. V zákoně je zakotvena také preventivně výchovná péče, práva a povinnosti dětí umístěných v rámci výše zmíněných zařízení, ředitele a osob odpovědných za výchovu. Další část zákona mluví o výši kapesného nebo o úhradě nákladů na péči atd.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření pod názvem „Povědomí a znalosti žáků základní školy o týrání, zneužívání a zanedbávání“ je zaměřeno na zjištění informovanosti dětí mladšího školního věku o Syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, co si děti představí pod jednotlivými pojmy, jaké má tento syndrom projevy a zda vědí, kam je možné se obrátit při výskytu syndromu. Tento výzkum je formulován jako empirický, popisný, kvantitativní.

Klíčová slova:

týrání, zneužívání, zanedbávání, syndrom CAN, prevence

Cílem výzkumného šetření je získat dostatek informací od dětí prvního stupně Základní školy ve Zdicích o jejich znalostech a informovanosti v oblasti týrání, zneužívání a zanedbávání. Na základě výsledků dotazníkového šetření budou moci pedagogové do výuky zahrnout ty informace o Syndromu CAN, které byly při výsledku šetření vyhodnoceny jako nedostačující. To znamená informace, které děti o Syndromu CAN postrádají nebo neznají v dostatečném měřítku, aby mohly samy omezit riziko vzniku Syndromu CAN, nebo se mohly v rámci svých možností syndromu bránit, či pomoci blízkým osobám s řešením negativních situací, které jsou se syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte spojeny.

5.1 Etapy výzkumu

- stanovení výzkumného problému
- výběr metody výzkumu
- stanovení výzkumného souboru
- sestavení dotazníku
- předvýzkum
- realizace dotazníkového šetření
- zpracování dat
- vyhodnocení výsledků výzkumu
- vydání závěrečné zprávy o výzkumu a možná doporučení pro praxi

5.2 Cíle výzkumu

Obecný cíl výzkumu:

- zjistit informace, zda děti na prvním stupni základní školy vědí, co je násilí a jakým způsobem se může projevovat.

Dílčí cíle:

- znalost pojmového aparátu v oblasti Syndromu CAN
- zjistit, jakým způsobem by děti reagovaly, pokud by byly svědky násilí
- informace o možnosti pomoci při postižení syndromem CAN

5.3 Výzkumné otázky

V souladu s dílčími cíli byly stanoveny výzkumné otázky.

Výzkumná otázka 1: Znájí žáci na 1. stupni význam slov týrání, zneužívání a zanedbávání?

Výzkumná otázka 2: Jakým způsobem by žáci na 1. stupni reagovali při setkání s násilím?

Výzkumná otázka 3: Jaké jsou informace žáků ZŠ o možnostech pomoci postiženým syndromem CAN?

5.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je tvořen ze 109 žáků ZŠ Zdice. Jedná se o žáky na 1. stupni, ZŠ 3.-5. ročník. Výzkum probíhal ve čtyřech vybraných třídách, za přítomnosti vyučujících pedagogů základní školy. Z celkového počtu 120 žáků se 11 žáků výzkumu nezúčastnilo z důvodu nemoci. 109 žáků dotazníky vyplnilo. Návratnost dotazníků je tedy 91%.

5.5 Metody sběru dat

Pro svůj výzkum jsem si zvolila metodu dotazníkového šetření. Nástrojem dotazníkového šetření byl nestrukturovaný dotazník vlastní konstrukce. Povedlo se mi tak získat efektivně, rychle a s malými finančními náklady potřebné informace od většího počtu respondentů.

Vzhledem k tomu, že respondenty tvoří žáci třetích, čtvrtých a pátých tříd v rozmezí 8-11 let, rozhodla jsem se pro otázky otevřené, uzavřené a polouzavřené. Při výši počtu otázek jsem také přihlížela na věk žáků, proto jsem dotazník omezila na šestnáct otázek. Dotazník byl anonymní, pokyny a informace v případě nejasností při vyplnění dotazníku jsem podávala osobně. Na závěr spolupráce s žáky i pedagogy jsem vyslovila poděkování nejen

samotným žákům, ale v neposlední řadě i pedagogům, kteří mi výzkum zprostředkovali, za jejich ochotu a čas.

Dotazníky jsem osobně donesla do ZŠ Zdice, kde jsem je předala učiteli, který vybranou třídu vedl a podala mu podrobné informace k dotazníku. Dotazníkové šetření je sice finančně nenáročné, rychlé a umožňuje oslovit velké množství respondentů, má ale i své nevýhody, mezi které patří nízká návratnost dotazníků. Tím, že jsem dotazníky do ZŠ Zdice donesla, osobně se účastnila vyplňování dotazníků a poté jsem dotazníky opět vybrala a ihned si je odnesla k vyhodnocení, jsem efektivně předešla ztrátám při návratnosti. I fakt, že žáci vyplňovali dotazníky ve škole pod dohledem pedagoga, zajistilo vysoké procento účasti a vyplnění dotazníků.

5.6 Význam výzkumného šetření

Toto výzkumné šetření je sestaveno na základě požadavků primární prevence v oblasti Syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Na základě realizace projektu bude zjištěna informovanost žáků 1. stupně základní školy o tomto syndromu, jeho projevech a možné pomoci. Z výsledků výzkumu a doporučení si pedagogický sbor může stanovit, jaké informace je potřebné žákům předat a podle množství těchto informací mohou pedagogové zařadit do výuky i informace o Syndromu CAN, které žáci nemají, nebo které jsou nedostačující.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU

6.1 Výsledky dotazníkového šetření

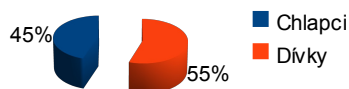
Otázka č. 1:

Pohlaví respondentů

Tab. 1. Pohlaví respondentů

<i>Pohlaví respondentů</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
Chlapci	49	45%
Dívky	60	55%
CELKEM	109	100%

Pohlaví respondentů

Obr. 1. Pohlaví respondentů

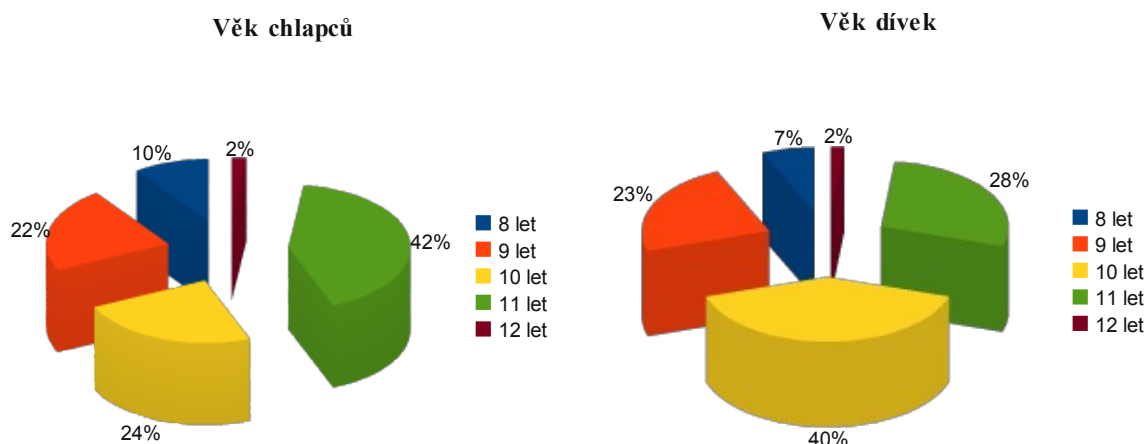
Komentář: Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 109 respondentů, 60 dívek (55%) a 49 chlapců (45%).

Otázka č. 2:

Věk respondentů.

Tab. 2. Věk respondentů

<i>Věk chlapců</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>	<i>Věk dívek</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
8 let	5	10%	8 let	4	7%
9 let	11	22%	9 let	14	23%
10 let	12	24%	10 let	24	40%
11 let	20	42%	11 let	17	28%
12 let	1	2%	12 let	1	2%
CELKEM	49	100%	CELKEM	60	100%

Obr. 2. Věk respondentů

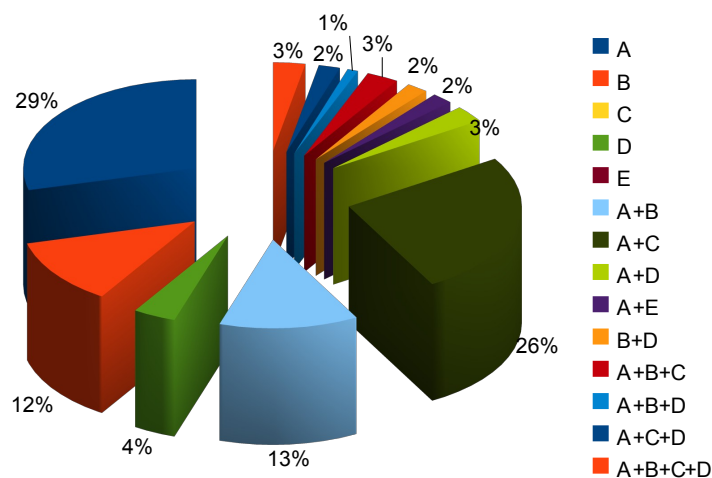
Komentář: Věk respondentů se pohyboval v rozmezí 8 – 12 let. Největší počet respondentů se pohyboval v rozmezí 10-11 let.

Otázka č. 3:

Na koho se obracíš, když máš nějaký problém?

Tab. 3. Na koho se děti obrací, když mají problém

Možnost	Na koho	Absolutní Četnost	Relativní Četnost
A	na rodiče	33	29%
B	na přátele, kamarády	13	12%
C	učitele	0	0%
D	problémy se snažím řešit sám	4	4%
E	jiná možnost	0	0%
A+B	na rodiče, na přátele (možnost A+B)	14	13%
A+C	na rodiče, učitele (možnost A+C)	29	26%
A+D	na rodiče, řeším sám (možnost A+D)	3	3%
A+E	na rodiče, jiná možnost (možnost A+E)	2	2%
B+D	na přátele, řeším sám (možnost B+D)	2	2%
A+B+C	na rodiče, přátele, učitele (možnost A+B+C)	3	3%
A+B+D	na rodiče, přátele, řeším sám (možnost A+B+D)	1	1%
A+C+D	na rodiče, učitele, řeším sám (možnost A+C+D)	2	2%
A+B+C+D	na rodiče, přátele, učitele, řeším sám (možnost A+B+C+D)	3	3%
	CELKEM	109	100%

Obr. 3. Na koho se děti obrací, když mají problém

Komentář: Z celkového počtu 109 respondentů se 33 (29%) respondentů obrací při problémech na své rodiče. 13 (12%) respondentů se s problémy obrací na přátele. 4 (4%) respondenti se snaží problémy řešit sami. Dalších 59 respondentů využilo možnosti vybrat více alternativ najednou.

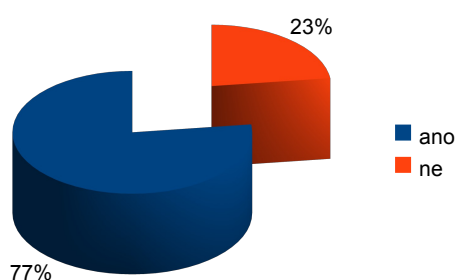
Nejvíce respondentů 29 (26%) volilo současně možnost A+C. To znamená, že se ze svými problémy obrací na rodiče nebo učitele. 14 (13%) respondentů řeší problémy s rodiči nebo kamarády (možnost A+B). 3 (3%) respondenti řeší problémy s rodiči nebo se snaží řešit problémy sami (možnost A+D). 3 (3%) respondenti se se svými problémy svěřují rodičům nebo prarodičům či asistentům (možnost A+E). 3 (3%) respondenti zaškrtnli, že se se svými problémy obrací na rodiče, přátele, učitele (možnost A+B+C). 1 (1%) respondent se při problémech obrací na rodiče, přátele, nebo řeší problémy sám (možnost A+B+D). 2 (2%) respondenti řeší problémy s rodiči, učiteli nebo sám (možnost A+C+D). 3 (3%) z dotazovaných respondentů se v případě problémů obrací na rodiče, přátele, učitele nebo se snaží vyřešit problém sami.

Otázka č. 4:

Víš, co znamená týrání? Pokud ano, napiš nějaký příklad.

Tab. 4. Význam slova týrání

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	84	77%
ne	25	23%
CELKEM	109	100%

Obr. 4. Význam slova týrání

Komentář: Na otázku, co je týrání, odpovědělo všech 109 respondentů. Z toho 19 (17%) respondentů odpovědělo, že neví, co slovo týrání znamená, 3 (3%) respondenti uvedli, že vědí co slovo týrání znamená, ale jimi uvedený příklad jsem vyhodnotila jako nesprávný a načetla do odpovědi „ne“. Stejný postup jsem prakticovala u odpovědí, kde 3 (3%) respondenti odpověděli „ANO“, ale neuvedli příklad. 84 (77%) respondentů uvedlo, že vědí, co slovo týrání znamená. Jako příklad uváděli respondenti:

- mlácení, bití a kopání 37x
- ubližování a bití zvířat 14x
- ubližování dětem (lidem) 13x
- mučení dětí (škrčení, pálení, opaření, zavírání do sklepa atd.) 11x
- využívání někoho pro svůj prospěch 3x
- nedat někomu najíst a napít 6x
- odpověď ANO zaškrtnli, ale příklad neuvedli 3 x
- zanedbávání 2x
- zneužívání 1x

Otázka č. 5:

Víš, co je zneužívání? Pokud ano, napiš nějaký příklad.

Tab. 5. Význam slova zneužívání

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
ano	40	37%
ne	69	63%
CELKEM	109	100%

Obr. 5. Význam slova zneužívání

Komentář: 51 (47%) respondentů na výše položenou otázku neznalo odpověď. 11 (10%) respondentů uvedlo, že vědí co slovo zneužívání znamená, ale jimi uvedený příklad jsem vyhodnotila jako nesprávný a načetla do odpovědi „ne“. Stejný postup jsem praktikovala u 7 (6%) odpovědí, kde respondenti odpověděli „ANO“, ale neuvedli příklad. 40 (37%) respondentů odpovědělo ANO a jimi uvedený příklad jsem vyhodnotila jako správný.

Jako příklady respondenti uváděli:

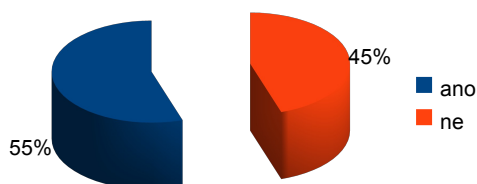
- využívání ostatních lidí, dělat z nich otroky nebo jim rozkazovat 22x,
- někoho znásilnit 18x
- bez příkladu 7x
- vydírání 5x
- násilí, mlácení, zavírání ve sklepe 3x
- zneužívání dětí, lidí 3x
- tahat z někoho pravdu 1x

Otázka č. 6:

Víš, co znamená někoho zanedbávat? Pokud ano, napiš nějaký příklad.

Tab. 6. Znají děti význam slova zanedbávat?

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
ano	60	55%
ne	49	45%
CELKEM	109	100%

Obr. 6. Znají děti význam slova zanedbávat?

Komentář: 37 (34%) respondentů uvedlo, že nezná význam slova zanedbávat. 8 (7%) respondentů uvedlo, že vědí co slovo zanedbávání znamená, ale jimi uvedený příklad jsem vyhodnotila jako nesprávný a načetla do odpovědi „ne“. Stejný postup jsem praktikovala u 4 (4%) odpovědí, kde respondenti odpověděli „ANO“, ale neuvedli příklad. 60 (55%) respondentů uvedlo, že zná význam slova zanedbávat a jako příklad uváděli :

- nestarat se o někoho 39x
- nevěnovat se někomu, nemít na něj čas, dostávat práci na víc 10x
- nedat najíst, napít 6x
- nedat dítěti najíst a napít 5x
- bez odpovědi 4x
- využívání ostatních 2x
- nedělat úkoly 1x
- fotit nahé děti 1x
- prodat dítě 1x

- zanedbávání úkolů a učení 1x
- zanedbávání zdraví 1x
- znásilnění 1x

Otázka č.7:

Byl(a) jsi někdy svědkem násilí?

Tab. 7. *Byl(a) jsi někdy svědkem násilí?*

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
ano	53	49%
ne	55	51%
CELKEM	108	100%

Obr. 7. *Byl(a) jsi někdy svědkem násilí?*

Komentář: 53 (49%) respondentů uvádí, že se stalo svědky násilí a 55 (51%) respondentů uvádí, že se svědky násilí nikdy nestali. 1 respondent na otázku neodpověděl.

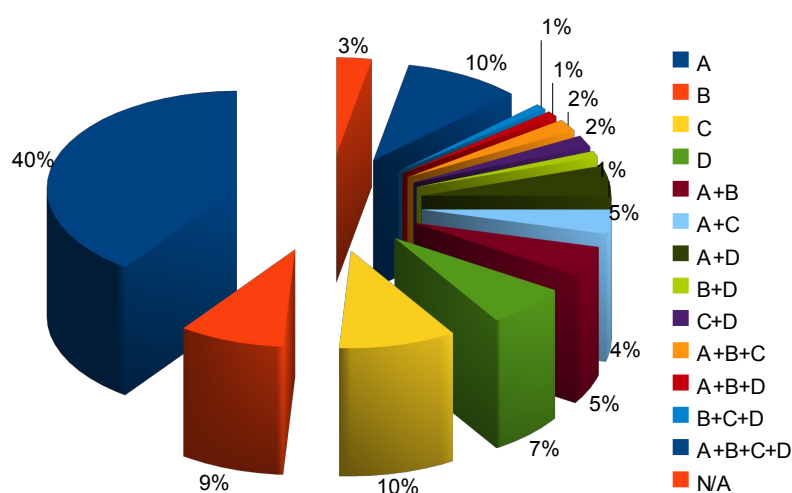
Otázka č. 8:

Kde jsi se dozvěděl, co slovo násilí znamená?

Tab. 8. *Zdroje informací o pojmu násilí*

<i>Možnost</i>	<i>Kde</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
A	televize	45	40%
B	škola	10	9%
C	doma	11	10%
D	od kamarádů	8	7%
A+B	televize, škola (možnost A+B)	5	5%
A+C	televize, doma (možnost A +C)	4	4%
A+D	televize, kamarádi (možnost A +D)	5	5%
B+D	škola, kamarádi (možnost B+D)	1	1%

<i>Možnost</i>	<i>Kde</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
C+D	doma, kamarádi (možnost C+D)	2	2%
A+B+C	televize, škola, doma (možnost A+B+C)	2	2%
A+B+D	televize, škola, kamarádi (možnost A+B+D)	1	1%
B+C+D	škola, doma, kamarádi (možnost B+C+D)	1	1%
A+B+C+D	všechny možnosti (A+B+C+D)	11	10%
N/A	respondent nevybral ani jednu možnost	3	3%
	CELKEM	109	100%

Obr. 8. Zdroje informací o pojmu násilí

Komentář: Největší počet respondentů 45 (40%) uvádí televizi jako zdroj informací o pojmu násilí. 10 (9%) uvedlo, že jim pojem násilí osvětlil rodinný příslušník. 11 (10%) respondenti získali informace o násilí od kamarádů a 8 (7%) respondenti uvádí jako zdroj informací školu.

Další respondenti zvolili při odpovědi dvě a více alternativ současně.

Výběr dvou alternativ odpovědi současně zvolilo 17 respondentů.

- televize, škola, (možnost A+B) zvolilo 5 respondentů
- televize, doma (možnost A+C) zvolili 4 respondenti
- televize, kamarádi (možnost A+D) zvolilo 5 respondentů
- škola, kamarádi (možnost B+D) zvolil 1 respondent

- doma, kamarádi (možnost C+D) zvolili 2 respondenti

Výběr třech a více možností současně využilo 15 respondentů:

- televize, škola, doma (možnost A+B+C) zvolili 2 respondenti
- televize, škola, kamarádi (možnost A+B+D) zvolil 1 respondent
- škola, doma, kamarádi (možnost B+C+D) zvolil 1 respondent

televize, škola,doma, kamarádi (možnost A+B+C+D) zvolilo 11 respondentů

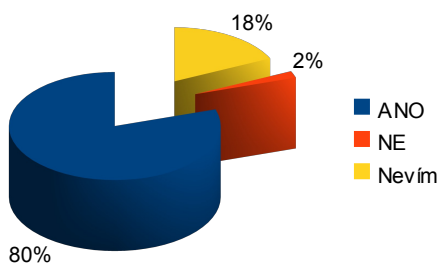
Tři z dotazovaných respondentů nezvolili ani jednu alternativu a na otázku neodpověděli.

Otázka č. 9:

Poznal(a) bys, že se někomu ubližuje?

Tab. 9. Poznal(a) bys, že se někomu ubližuje?

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
ano	87	80%
ne	2	2%
nevím	19	18%
CELKEM	108	100%

Obr. 9. Poznal(a) bys, že se někomu ubližuje?

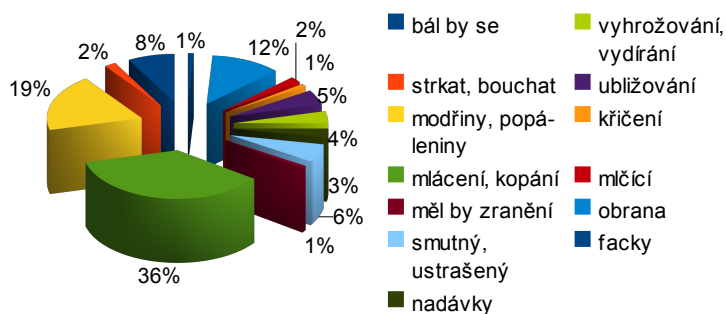
Komentář: 87 (80%) respondentů uvedlo, že by poznali, kdyby se někomu ubližovalo. 19 (18%) respondentů zaškrtno odpověď NEVÍM a pouze 2 (2%) respondenti uvedli, že by nepoznali, kdyby se někomu ubližovalo. 1 respondent z výběru možných odpovědí nezaškrtnl ani jednu.

Otázka č. 10:

Jak myslíš, že by vypadalo, kdyby někdo někomu ubližoval? Podle čeho bys to poznal(a)?

Tab. 10. Jak myslíš, že by vypadalo, kdyby někdo někomu ubližoval? Podle čeho bys to poznal(a)?

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
bál by se	9	8%
strkat, bouchat	2	2%
modřiny, popáleniny	21	19%
mlácení, kopání	40	36%
měl by zranění	1	1%
smutný, ustrašený	7	6%
nadávky	3	3%
vyhrožování, vydírání	4	4%
ubližování	5	5%
křičení	1	1%
mlčící	2	2%
obrana	13	12%
facky	1	1%
CELKEM	109	100%

Obr. 10. Jak myslíš, že by vypadalo, kdyby někdo někomu ubližoval? Podle čeho bys to poznal(a)

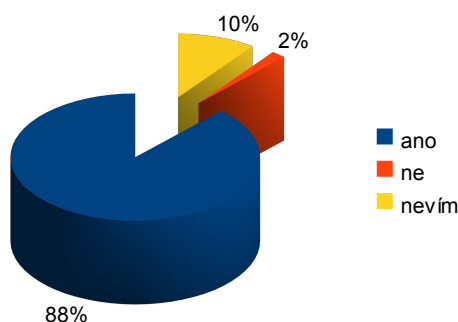
Komentář: Tato otázka je otevřená a záleželo na respondentech, jakým způsobem se k otázce postavili a jak formulovali odpověď. Největší počet respondentů 40 (36%) uvedl, že si projev násilí představuje ve formě kopání a mlácení. Na druhém místě nejvíce zastoupených odpovědí 21 (19%) uvádí následky ubližování ve formě popálenin a modřin.

Otázka č. 11:

Oznámil(a) bys to někomu?

Tab. 11. Oznámil(a) bys to někomu?

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
ano	95	88%
ne	2	2%
nevím	11	10%
CELKEM	108	100%

Obr. 11. Oznámil(a) bys to někomu?

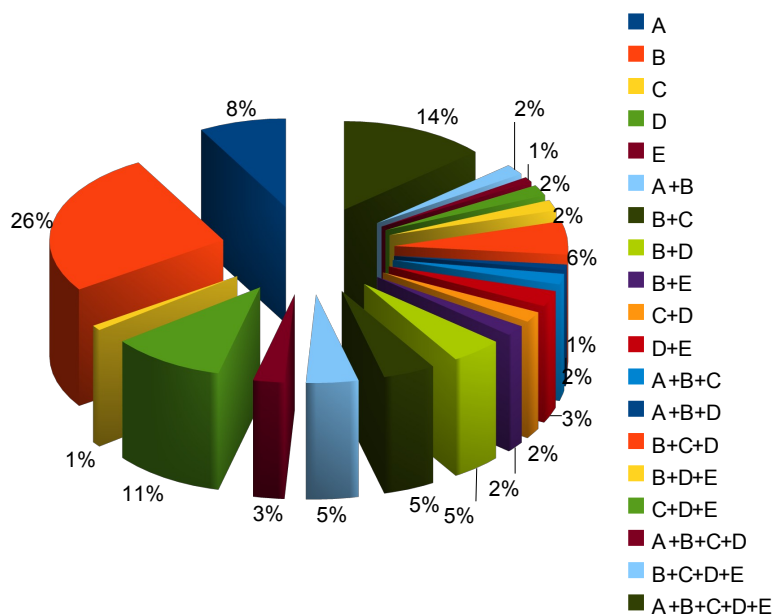
Komentář: 95 (88%) respondentů se shodlo na tom, že pokud by byli svědky týrání, zneužívání nebo zanedbávání, tuto skutečnost by ohlásili. 11 (10%) respondentů uvedlo, že nevědí, zda by tuto skutečnost oznámili a 2 (2%) respondenti zaškrtnuli, že by zjištění týrání, zneužívání a zanedbávání nikomu neoznámili. 1 respondent nevybral žádnou z možných odpovědí.

Otázka č. 12:

Pokud ano, komu?

Tab. 12. Pokud ano, komu?

<i>Možnost</i>	<i>Komu</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
A	kamarádovi	9	8%
B	rodičům, příbuzným	27	26%
C	pedagogům	1	1%
D	policii	11	11%
E	na Linku bezpečí	3	3%
A+B	kamarádovi, rodičům	5	5%
B+C	rodičům, pedagogům	5	5%
B+D	rodičům, policii	5	5%
B+E	rodičům, Linku bezpečí	2	2%
C+D	pedagogům, policii	2	2%
D+E	policii, Linku bezpečí	3	3%
A+B+C	kamarádovi, rodičům, pedagogům	2	2%
A+B+D	kamarádovi, rodičům, policii	1	1%
B+C+D	rodičům, pedagogům, policii	7	6%
B+D+E	rodičům, policii, Linku bezpečí	2	2%
C+D+E	pedagogům, policii, Linku bezpečí	2	2%
A+B+C+D	kamarádovi, rodičům, pedagogům, policii	1	1%
B+C+D+E	rodičům, pedagogům, policii, Linku bezpečí	2	2%
A+B+C+D+E	všechny možnosti	14	13%
	CELKEM	104	100%

Obr. 12. Pokud ano, komu?

Komentář: 27 (26%) respondentů by se s týráním, zneužíváním či zanedbáváním svěřilo rodičům nebo příbuzným, 9 (8%) respondentů by se svěřilo kamarádům, 11 (11%) respon-

dentů by šlo s oznámením na policii, 1 (1%) respondent by se svěřil pedagogům a pouze 3 (3%) respondenti by zavolali na linku bezpečí nebo jinou organizaci o pomoc.

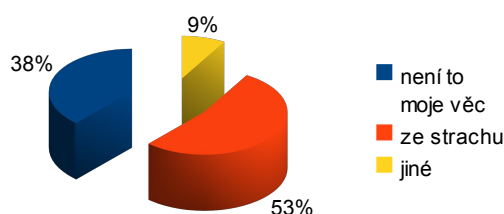
53 z dotazovaných respondentů volilo více variant odpovědi současně. Největší počet 14 (13%) respondentů z výběru více variant zaškrtl všechny alternativy odpovědi. To znamená, že by v případě odhalení Syndromu CAN neměli problém toto zjištění oznámit komukoliv z výběru možností.

Otázka č. 13:

Pokud ne, proč?

Tab. 13. Pokud ne, proč?

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
není to moje věc	18	38%
ze strachu	25	53%
jiné	4	9%
CELKEM	108	100%

Obr. 13. Pokud ne, proč?

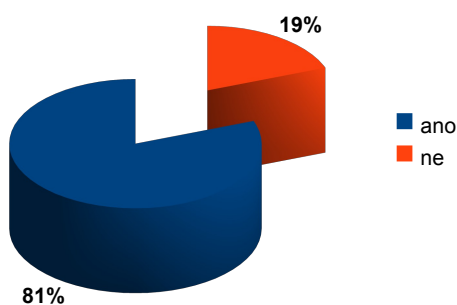
Komentář: Na tuto otázku odpovědělo celkem 47 ze 109 respondentů. 25(53%) respondentů by se bálo oznámit, kdyby bylo svědkem násilí. 18 (38%) respondentů by tuto skutečnost neoznámilo, protože se domnívá, že to není jejich věc a 4(9%) respondenti zaškrtili možnost „jiné“ a napsali jako důvod neoznámení násilí.

Otázka č. 14:

Víš, kam se mohou děti, které jsou týrány, zanedbávány nebo zneužívány obrátit o pomoc?

Tab. 14. Víš, kam se mohou děti obrátit o pomoc?

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
ano	88	81%
ne	21	19%
CELKEM	109	100%

Obr. 14. Víš, kam se mohou děti které jsou týrány, zanedbávány nebo zneužívány, obrátit o pomoc?

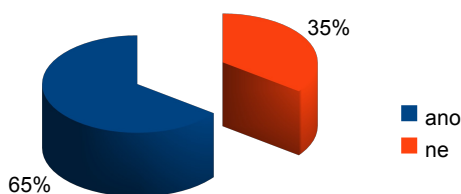
Komentář: 88 (81%) respondentů si myslí, že ví, kam se mohou týrané, zneužívané a zanedbávané děti obrátit o pomoc. Pouze 21(19%) respondentů odpovědělo záporně.

Otázka č. 15:

Znáš telefonní čísla Linky důvěry nebo Linky bezpečí?

Tab. 15. Znáš telefonní čísla Linky důvěry nebo Linky bezpečí?

<i>Odpověď</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
ano	70	65%
ne	38	35%
CELKEM	108	100%

Obr. 15. Znáš telefonní čísla Linky důvěry
nebo Linky bezpečí?

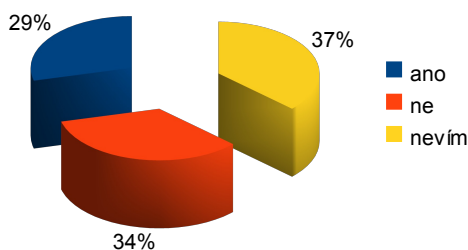
Komentář: 70 (65%) respondentů odpovědělo, že zná telefonní číslo na Linku důvěry nebo Linku bezpečí. 38 (35%) respondentů zaškrtno, že nezná telefonní číslo na žádnou z uvedených institucí. 1 respondent nezaškrtnl ani jednu z možností.

Otázka č. 16:

Myslíš, že když je násilí oznámeno, oběti se přestane ubližovat a dojde k ukončení násilí?

Tab. 16. Myslíš, že když je násilí oznámeno,
oběti se přestane ubližovat a dojde k
ukončení násilí?

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	30	29%
ne	35	34%
nevím	39	37%
CELKEM	104	100%

Obr. 16. Myslíš, že když je násilí
oznámeno, oběti se přestane ubližovat a
dojde k ukončení násilí?

Komentář: 30 (29%) respondentů se domnívá, že pokud bude násilí oznámeno, přestane se

oběti ubližovat. 35 (34%) respondentů si myslí, že i když bude násilí oznámeno, oběti se ubližovat nepřestane. 39 (37%) respondentů se nedokázalo rozhodnout, proto zatrhli odpověď nevím. 5 z dotazovaných respondentů nevedlo ani jednu z možností.

6.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 109 respondentů tvořící 96% z celkového počtu 120 žáků, kteří navštěvují 1. stupeň Základní školy Zdice a jsou rozděleni do třetích, čtvrtých a pátých ročníků. Dotazník byl vytvořen na základě stanovených výzkumných otázek. Pro získání demografických údajů sloužily otázky č.1 a č. 2, ze kterých vyplynulo, že ze 109 respondentů bylo 60 dívek a 49 chlapců ve věku 8-12 let.

Provedený výzkum sledoval tři dílčí cíle, které posloužily k zjištění cíle obecného. Obecným cílem bylo zjistit, jaké jsou informace dětí na 1. stupni ZŠ o násilí a jakým způsobem se může násilí projevit.

Dílčími cíli bylo zjistit:

1. Jaké mají děti znalosti o pojmovém aparátu v rámci syndromu CAN, zda znají správný význam slov týrání, zneužívání a zanedbávání.

K této výzkumné otázce se vztahuje dotazníková otázka číslo:

4. Víš, co je týrání? Pokud ano, napiš nějaký příklad.
5. Víš, co je zneužívání? Pokud ano, napiš nějaký příklad.
6. Víš, co je zanedbávání? Pokud ano, napiš nějaký příklad.

Z vyhodnocení dotazníkového šetření je zřejmé, že slova týrání, zneužívání a zanedbávání nejsou žákům neznámá, ale z příkladů, které respondenti uváděli vyplývá, že je jen malé procento těch, kteří znají pravý význam těchto slov. Největší problém měli respondenti s příklady u zneužívání a zanedbávání. Poměrně velké procento respondentů ztotožňovalo význam slova „zneužívání“ se slovem „využívání“. Zanedbávání někteří respondenti spojují s učením nebo domácími povinnostmi, které neplní, jak by měli. Jiní respondenti také nerozlišují týrání, zneužívání a zanedbávání, ale vše spojují pouze pod pojem týrání a další dělení nerozlišují. Velká část respondentů chápe týrání pouze jako určitou agresi vůči zvířatům a nespojují si týrání s lidmi. Žádný z respondentů nevedl v příkladu týrání, zneužívání nebo zanedbávání psychickou nebo emocionální složku. Z těchto faktů usuzují, že týrání, zneužívání nebo zanedbávání vidí respondenti pouze jako fyzický projev násilí na jiných, který je viditelný. To znamená, že jejich informovanost není v této oblasti dosta-

tečná a je třeba seznámit respondenty s možnostmi týrání, zneužívání a zanedbávání i v rovině psychické a emocionální.

2. Zjištění, jakým způsobem by děti reagovaly, pokud by byly svědky násilí.

K této výzkumné otázce se vztahuje dotazníková otázka číslo:

9. Poznala bys, že se někomu ubližuje?

10. Jak myslíš, že by vypadalo, kdyby někdo někomu ubližoval? Podle čeho bys to poznal(a)?

11. Oznámil bys to někomu?

12. Pokud ano, komu?

13. Pokud ne, proč?

Většina respondentů uvádí, že by poznali, pokud by se někomu ubližovalo. Jako příklady opět uvádějí pouze fyzické (viditelné) projevy ublížení, nejčastěji mlácení a kopání a žádný z respondentů nebere na zřetel i psychické a emocionální ublížení. 88% z dotazovaných respondentů odpovědělo, že by v případě odhalení násilí tuto skutečnost oznámilo. Jako nejdůvěryhodnější pro oznámení se respondentům zdají rodiče. Na druhou stranu na pedagoga by se obrátila jen nepatrná část dotazovaných. Vzhledem k tomu, že syndrom CAN se vyskytuje hlavně v samotných rodinách, je tedy velké procento dotazovaných, kteří by ztratili možnost svěřit se se svým problémem. U otázky č. 12. „Pokud ano, komu?“, jsem nechala respondentům na výběr zda zvolí jen jednu alternativu odpovědi, nebo jich zvolí více najednou. Převážně žáci pátých ročníků využili možnosti zvolit více alternativ odpovědi současně. Z těchto faktů vyvozují, že s přibývajícím věkem jsou žáci schopni být otevřenější a dokáží se svěřit se svými problémy i jiným lidem. Dokáží lépe rozeznat důležitost sdělení a zhodnotit možné následky svého jednání i okolí. Z dotazníkového šetření také vyplývá, že důvěra v pedagoga je minimální a jen velice malé procento respondentů by šlo se svým problémem k pedagogovi pro možnou pomoc. Dále také vyplynulo, že někteří respondenti by neoznámili žádnou skutečnost o ubližování, protože by se jich bezprostředně nedotýkala, a někteří respondenti by ubližování neoznámili v případě, že by se cítili ohroženi možným pronásledováním útočníka.

3. Mají žáci dostatek informací o možnostech pomoci při odhalení násilí?

K této výzkumné otázce se vztahuje dotazníková otázka číslo:

3. Na koho se obracíš, když máš nějaký problém?

14. Víš, kam se mohou děti, které jsou týrány, zanedbávány a zneužívány obrátit o pomoc?

15. Znáš telefonní čísla na Linky důvěry nebo Linky bezpečí?

Z vyhodnocení dotazníkového šetření vyplývá, že největší důvěru mají děti ve vlastní rodiče, kterým se svěřují, pokud mají nějaký problém. Další důvěryhodnou osobou se pro respondenty stává přítel nebo kamarád. U otázky číslo 3 „Na koho se obrácíš, když máš nějaký problém“ jsem respondentům nechala na výběr, zda vyberou jednu či více variant odpovědi současně. Žáci pátých ročníků v největší míře volili kombinaci více možností současně. Nejčastěji volili možnost řešit své problémy současně s rodiči nebo učitelem. Z výsledků šetření také vyplývá, že děti vědí o možné pomoci po telefonu a znají telefonní čísla na Linku důvěry a Linku bezpečí. Tím se potvrzuje i vyhodnocení otázky číslo 14. „Víš, kam se mohou děti, které jsou týrány, zanedbávány a zneužívány obrátit o pomoc?“ kde se 81% respondentů domnívá, že ví, kam se může obrátit o pomoc v případě výskytu syndromu CAN.

6.3 Projekt primární prevence

Na základě zjištěných informací z dotazníkového šetření o nedostatečné informovanosti žáků na 1. stupni základní školy Zdice, jsem se pokusila vypracovat program prevence syndromu CAN pro žáky třetích a čtvrtých tříd, který by mohl být uplatněn v praxi.

Cíl projektu:

Cílem projektu programu prevence syndromu CAN je:

- seznámit žáky třetích a čtvrtých tříd s problematikou syndromu CAN,
- vysvětlit žákům pojmový aparát, který se k problematice vztahuje,
- seznámit žáky s podmínkami, za kterých k syndromu CAN dochází a seznámit žáky s rizikovými situacemi,
- navodit reálné situace a naučit žáky na ně reagovat,
- poradit, jak se zachovat v případě zjištění syndromu CAN a kam se o pomoc obrátit.

Cílová skupina:

Cílovou skupinu tvoří žáci třetích ročníků základní školy.

Průběh projektu:***Místo konání***

Areál Základní školy: třída, školní zahrada nebo školní hřiště, komunikace před Základní školou.

Časová dotace

Čas vytyčený na projekt primární prevence je stanoven do dvou bloků. První dvouhodinový blok se odehrává ve třídě a druhý hodinový blok je zasazen na školní zahradu nebo školní hřiště.

Harmonogram

1. dvouhodinový blok ve třídě:

- Zahájení projektu. Pro zajištění aktivní spolupráce žáků je důležité navodit přátelské a pozitivní klima ve třídě. K tomu je zapotřebí, aby se všichni zúčastnění, kteří se na projektu budou podílet, žákům představili a nastínili, co je v jaké části projektu bude čekat a co se od žáků očekává. Pro odstranění zábran a ostychu při komunikaci žáků s dospělými může sloužit prostředník v podobě maňáska, který bude žáky celým projektem provázet a komunikovat s nimi. (doba trvání 10 minut)
- V první části se projekt zaměří na vysvětlení pojmů a významů Syndromu CAN. To znamená objasnění, co si žáci mohou představit pod pojmy týrání, zneužívání a zanedbávání. Celé povídání je doprovázeno obrázkovou prezentací, pro lepší představu žáků. Na závěr povídání je nechán zhruba pětiminutový prostor pro případné otázky žáků k stanovenému tématu.(celková doba trvání 25 minut)
- Oddechová část – hra s názvem „ Co by kdyby.....“. Hra je určena pro 4 žáky, kteří se postaví k zadním lavicím do uličky. Maňásek má připravené otázky, které žákům pokládá. Žák, který správně na otázku odpoví, postoupí o jednu lavici kupředu. Hru vyhrává ten žák, který jako první postoupí k první lavici ve své řadě.

Maňásek pokládá otázky typu:

- Co bys dělal(a), kdyby na cestě domů u tebe zastavilo auto a řidič chtěl, abys k němu nasedl, že tě svezde domů?
- Jak by ses zachoval(a), kdyby se tě v autobuse cizí člověk začal dotýkat (hladit) na rukou, nohou nebo ve vlasech?

- Jak by ses zachoval, kdyby tě rodiče nebo prarodiče hladili na intimních místech (prsá, zadek, rozkrok)?
- Co bys dělal(a), kdyby jsi viděl(a), že má tvůj spolužák nebo kamarád neustále na těle nějaké modřiny?

Aby se zapojily i ostatní děti ve třídě, poprosí je Maňásek, aby mu pomáhaly při vyhodnocování správných odpovědí a tím se žáci podíleli na výběru, kdo ze soutěžících postoupí k další lavici kupředu. (doba trvání 15 minut)

- Další část projektu je věnována informacím o možnostech pomoci při výskytu syndromu CAN. Maňásek se nejdříve žáků zeptá, jak by reagovali, pokud by byli vystaveni týrání, zneužívání nebo zanedbávání. Popřípadě jak by se zachovali, kdyby věděli, že je některý z jejich kamarádů týrán, zneužíván nebo zanedbáván. Po vyjádření několika žáků začne Maňásek žáky informovat o možnostech pomoci přes telefonickou pomoc, pomoc OSPOD, školního psychologa nebo poradce až po pomoc v rámci neziskových organizací nacházejících se v okolí školy. Touto částí projektu by měl žáky provést odborník, který má dostatek znalostí a informací. (např. sociální pracovník, který se věnuje primární prevenci). Důležité je také žáky informovat o tom, co mohou očekávat, pokud se obrátí o pomoc. Jaký je průběh vyšetřování při výskytu syndromu CAN. Děti tak budou připraveny na to, co je v případě oznámení čeká, a nebudou tolik vystrašeny a stresovány. Na závěr je nechán prostor pro případné dotazy žáků (doba trvání 25 minut).
- Oddechová část – Maňásek vypráví dětem příběh o svém osmiletém kamarádovi Františkovi, který je večer často doma sám a moc se bojí, protože je tma a všude je slyšet plno podivných zvuků a František je sám zamknutý v pokoji. Maňásek poprosí děti, aby Františkovi poradily a namalovaly, co má dělat, když je často doma sám a zamčený. Žáci dostanou pastelky a papíry, aby mohli svoje rady Františkovi namalovat. Realizátoři projektu vyberou tři nejlepší práce. Jejich autoři dostanou dárek v podobě pastelek, omalováněk, nálepek, hracích karet nebo jiných dárků, které má škola k dispozici nebo nakoupí z prostředků od sponzorů (doba trvání 15 minut).

2. hodinový blok na školní zahradě nebo školním hřišti:

- Druhý blok projektu primární prevence je zaměřen na nácvik praktických dovedností prostřednictvím „hraní rolí“. Žáci si v tomto bloku nacvičí, jakým způ-

sobem reagovat, pokud se dostanou do rizikových situací. Realizátor projektu navodí rizikovou situaci. Vybere několik žáků a nechá jim volný prostor, aby scénku na uvedené téma sehráli. Po dokončení scénky nastupuje diskuse, zda se žáci, kteří scénku sehráli zachovali správně a zvládli rizikovou situaci bez problémů. Po zhodnocení hereckého výkonu žáků, na kterém se podílí celá třída, vysvětlí realizátor bloku (sociální pracovník), jak se správně zachovat a proč. Informuje o rizicích, která mohou vyvstat při nesprávném přístupu. Po vysvětlení nechá sociální pracovník žákům prostor na dotazy a pak se sehraje vzorová scénka ještě jednou, podle pokynů sociálního pracovníka.

Sociální pracovník navodí několik dalších rizikových situací a pokračuje se stejným způsobem dál. Před ukončením druhého bloku projektu je vyhodnocen nejlepší herec třídy, který obdrží diplom za svůj herecký výkon ve scénce. (délka trvání 45-60 minut)

- Pokud není možno přesunout druhý blok projektu do venkovních prostor, je možné sehrát scénky ve třídě, kde probíhal první blok projektu.

Personální zabezpečení projektu:

Pro realizaci projektu je třeba alespoň tři osob. Mohou to být pedagogové, sociální pracovníci, školní preventista nebo vychovatel. Jeden z realizátorů bude vystupovat a komunikovat s dětmi prostřednictvím Maňáska po celou dobu realizace projektu. Další dvě osoby se budou podílet na zajištění jednotlivých částí obou bloků např. zajištění obrázkové prezentace v prvním bloku, vyhodnocování výkresů dětí v oddechové části, zajištění dozoru při realizaci druhého bloku projektu na školním pozemku.

Materiální zajištění projektu:

- Maňásek
- zpětný projektor + obrázková prezentace nebo PC s projektorem
- pastelky, papíry nebo čtvrtky o rozměru A4
- diplom
- dárky pro vítěze

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo seznámit se se syndromem CAN a na základě osvojených teoretických znalostí zrealizovat výzkum, jehož výsledky by vypovídaly o vědomostech a informovanosti o syndromu u dětí základních škol. Teoretická část práce je zaměřena na objasnění základních pojmů, dělení Syndromu CAN a popis jednotlivých forem syndromu. Dále jsou v práci popsány formy prevence a možnosti péče o dítě postižené syndromem CAN. V praktické části se zaměřuji na zjištění informovanosti žáků Základní školy Zdice o Syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Z výsledků dotazníkového šetření je patrné, že žáci na 1. stupni základní školy ve Zdicích mají nedostačující informace o Syndromu CAN, jeho formách, projevech a možnostech pomoci v případě výskytu syndromu. Z tohoto důvodu je součástí praktické části i vlastní návrh možnosti primární prevence pro žáky na 1. stupni ZŠ. Projekt je rozdělen do dvou bloků. Mezi jednotlivé části projektu jsou vsazeny uvolňovací aktivity ve formě her, aby se žáci mohli odreagovat. Při zpracování tohoto projektu jsem se snažila o jeho univerzálnost, aby mohl být použit pro více ročníků, nebo byl lehce obměnitelný v jednotlivých částech. Primární prevenci lze provádět různými způsoby a na různých místech, ale jsem přesvědčena o důležitosti prevence v rámci školy. Při nestandardních aktivitách, které na školách probíhají se žáci lépe poznají a naváží užší vztahy s pedagogy. V rámci podobných programů a projektů se může pedagog žákům ukázat i v jiném „světle“, a tím si získat jejich důvěru. A důvěra dítěte v dospělého člověka je při předcházení i odhalování syndromu CAN velice důležitá. Někdy má zásadní význam při rozhodování dítěte, zda se se svým problémem svěří, nebo bude raději dál snášet bezpráví a příkoří, protože se obává reakcí dospělých při odhalení svých trápení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. DONÁT, J., DONÁTOVÁ, N., *Důvěrně a otevřeně o sexualitě*. Fortuna. 2007. ISBN 978-80-7168-990-4
2. DRTILOVÁ, J., KOUKOLÍK, F., *Odlišné dítě*. Vyšehrad. 1994. ISBN 80-7021-097-4
3. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. GRADA. 1995. ISBN 80-7169-192-5
4. ELLIOTTOVÁ, M., *Jak ochránit své dítě*. Portál. 1995. ISBN 80-7178-034-0
5. HIRIGOYEN, Marie-France. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. 2002. ISBN 80-200-0994-9
6. Kolektiv autorů. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. IREAS. 2007. ISBN 978-80-86684-47
7. MILFAIT, R., *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-320-8
8. PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2. vyd. Praha : G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.
9. PŠENIČKA, O., *Sexuální výchova v rodině*. ATD Hradec Králové. 1995. ISBN 901524-3-0
10. ŠILEROVÁ, L., *Sexuální výchova*. Grada. 2003. ISBN 80-247-0291-6
11. ŠPECIÁNOVÁ, Š., *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte, Praha*, Linde. 2003. ISBN 80-86131-44-0
12. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Portál. 2004. ISBN 80-7178-802-3
13. VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK K., HADJ-MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí*. I. Díl. Praha : Karolinum UK. 1997. ISBN 80-7184-479-9
14. VANÍČKOVÁ, E., *Komerční sexuální zneužívání dětí*. Česká společnost na ochranu dětí – edice RŮŽOVÁ LINKA, Praha. 2004. ISBN 80-239-3443-0
15. VANÍČKOVÁ, E., *Dětská prostituce*. Grada. 2005

16. VANÍČKOVÁ, E. a kol. *Sexuální násilí na dětech*. Portál. 1999. s. 120.
ISBN 80-7178-286-6
17. WEISS, P. a kolektiv. *Sexuální zneužívání, pachatelé a oběti*. GRADA. 2000.
ISBN 80-7169-795-8

SEZNAM POUŽITÝCH DOKUMENTŮ

1. JELÍNKOVÁ, R. *Úmluva o právech dítěte a Česká republika v roce 2003*. In *Násilí na dětech*. Sborník z 2. národní konference a 1. středoevropské konference konané pod záštitou veřejného ochránce práv. Praha : Humanitas-Profes, 2003.
ISBN 80-903392-0-4.
2. Sborník z konference pořádané organizacemi Friedrich Ebert Stiftung, La Strada, Karo a Enya, *Komerční sexuální zneužívání dětí*. 2001. ISBN 80-247-1138-9
3. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
4. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
5. Sdělení MZV č. 104/1991 Sb., o přijetí úmluvy o právech dítěte
6. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

SEZNAM POUŽITÝCH ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

1. Sdružení linka bezpečí [online] Praha. c 2006, [cit. 11.4.2009].
URL: <<http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/home.asp?idk=393>>
2. Dětské krizové centrum [online] Praha c 2002, [cit. 12.4.2009].
URL: <http://www.dkc.cz/knihovna.php#nase_dokumenty>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CSA	Sexuální zneužívání dětí
č.	Číslo
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
Např.	Například
Obr.	Obrázek
OSPOD	Odbor sociálně právní ochrany dětí
s.	Stran
Sb.	Sbírka
SPOD	Sociálně právní ochrana dětí
Syndrom CAN	Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
Tab.	Tabulka
Tzn.	To znamená
Tzv.	Tak zvaný

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Pohlaví respondentů.....	37
Obr. 2. Věk respondentů.....	38
Obr. 3. Na koho se děti obrací, když mají problém.....	39
Obr. 4. Význam slova týrání.....	40
Obr. 5. Význam slova zneužívání.....	41
Obr. 6. Znájí děti význam slova zanedbávat?.....	42
Obr. 7. Byl(a) jsi někdy svědkem násilí?.....	43
Obr. 8. Zdroje informací o pojmu násilí.....	44
Obr. 9. Poznal(a) bys, že se někomu ubližuje?.....	45
Obr. 10. Jak myslíš, že by vypadalo, kdyby někdo někomu ubližoval? Podle čeho bys to poznal(a).....	46
Obr. 11. Oznamil(a) bys to někomu?.....	47
Obr. 12. Pokud ano, komu?.....	48
Obr. 13. Pokud ne, proč?.....	49
Obr. 14. Víš, kam se mohou děti které jsou týrány, zanedbávány nebo zneužívány, obrátit o pomoc?.....	50
Obr. 14. Znáš telefonní čísla Linky důvěry nebo Linky bezpečí?.....	51
Obr. 15. Myslíš, že když je násilí oznámeno, oběti se přestane ubližovat a dojde k ukončení násilí?.....	51

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Pohlaví respondentů.....	37
Tab. 2. Věk respondentů.....	37
Tab. 3. Na koho se děti obrací, když mají problém.....	38
Tab. 4. Význam slova týrání.....	40
Tab. 5. Význam slova zneužívání.....	41
Tab. 6. Znájí děti význam slova zanedbávat?.....	42
Tab. 7. Byl(a) jsi někdy svědkem násilí?.....	43
Tab. 8. Zdroje informací o pojmu násilí.....	43
Tab. 9. Poznal(a) bys, že se někomu ubližuje?.....	45
Tab. 10. Jak myslíš, že by vypadalo, kdyby někdo někomu ubližoval? Podle čeho bys to poznal(a)?.....	46
Tab. 11. Oznámil(a) bys to někomu?.....	47
Tab. 12. Pokud ano, komu?.....	48
Tab. 13. Pokud ne, proč?.....	49
Tab. 14. Víš, kam se mohou děti obrátit o pomoc?.....	50
Tab. 15. Znáš telefonní čísla Linky důvěry nebo Linky bezpečí?.....	50
Tab. 16. Myslíš, že když je násilí oznámeno, oběti se přestane ubližovat a dojde k ukončení násilí?.....	51

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P 1: Dotazník pro žáky Základní školy ve Zdicích

PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY ZÁKLADNÍ ŠKOLY VE ZDICÍCH

Dotazník je určen ke zpracování bakalářské práce na téma Syndrom CAN. Veškeré informace získané z tohoto dotazníku budou použity pouze pro účely zpracování bakalářské práce.

1. Jsi :

muž

žena

2. Věk :

3. Na koho se obracíš, když máš nějaký problém?

a) na rodiče

b) na přátele, kamarády

c) učitele

d) problémy se snažím řešit sám/sama

e) jiná možnost

4. Víš co je týrání? Pokud ano napiš nějaký příklad.

a) ano -

b) ne

5. Víš co je zneužívání? Pokud ano napiš nějaký příklad.

a) ano -

b) ne

6. Víš co znamená někoho zanedbávat? Pokud ano napiš nějaký příklad.

a) ano -

b) ne

7. Byl(a) jsi někdy svědkem násilí?

a) ano

b) ne

8. Kde jsi se dozvěděl co slovo násilí (týrání, zanedbávání nebo zneužívání) znamená?

- a) televize
- b) škola
- c) doma
- d) od kamarádů

9. Poznal(a) bys, že se někomu ubližuje?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. Jak myslíš, že by vypadalo kdyby někdo někomu ubližoval? Podle čeho by jsi to poznal(a)?

.....

11. Oznámil(a) bys to někomu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

12. Pokud ano, komu?

- a) kamarádovi
- b) rodičům nebo příbuzným
- c) pedagogům
- d) policii
- e) po telefonu na Linku bezpečí nebo jinou organizaci

13. Pokud ne, proč?

- a) není to moje věc
- b) ze strachu, abych nebyl pronásledován (např. jako udavač)
- c) jiné

14. Víš kam se mohou děti které jsou týrány, zanedbávány nebo zneužívány obrátit o pomoc?

a) ano

b) ne

15. Znáš telefonní čísla Linky důvěry nebo Linky bezpečí?

a) ano

b) ne

16. Myslíš, že když je násilí oznámeno, oběti se přestane ubližovat a dojde k ukončení násilí?

a) ano

b) ne

c) nevím

Děkuji za Vaši ochotu a čas věnovaný vyplnění dotazníku.